Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (četrti senat)

z dne 16. januarja 2025 *

„Predhodno odločanje – Trgi finančnih instrumentov – Direktiva 2004/39/ES – Člen 52(2) – Sprožitev postopka v interesu potrošnikov – Potrošniške organizacije, ki imajo legitimni interes za varstvo potrošnikov – Procesno upravičenje za obrambo individualnih interesov svojih članov – Izguba procesnega upravičenja v primeru naložb v finančne produkte z visoko ekonomsko vrednostjo – Oprostitev plačila stroškov postopka in obveznosti plačila stroškov, ki so nastali nasprotni stranki – Procesna avtonomija – Načelo učinkovitosti“

V zadevi C-346/23,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Tribunal Supremo (vrhovno sodišče, Španija) z odločbo z dne 17. maja 2023, ki je na Sodišče prispela 1. junija 2023, v postopku

Banco Santander SA, pravna naslednica družbe Banco Banif SA,

proti

Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales-Auge, v imenu svojih članov Andree in Alberta,

SODIŠČE (četrti senat),

v sestavi C. Lycourgos, predsednik tretjega senata v funkciji predsednika četrtega senata, S. Rodin, sodnik, in O. Spineanu-Matei (poročevalka), sodnica,

generalna pravobranilka: L. Medina,

sodna tajnica: L. Carrasco Marco, administratorka,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 8. maja 2024,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za Banco Santander SA, ki je pravna naslednica družbe Banco Banif SA, J. M. Blanco Saralegui, A. Capilla Casco in J. M. Martínez Gimeno, abogados,

– za Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales-Auge E. Avilés Alcarria, procuradora, in J. M. Davó Escrivá, abogado,

* Jezik postopka: španščina.

– za špansko vlado A. Gavela Llopis, agentka,

– za Evropsko komisijo C. Auvret, G. Goddin, P. Němečková in P. Vanden Heede, agenti,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalne pravobranilke na obravnavi 5. septembra 2024

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 52(2) Direktive 2004/39/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. aprila 2004 o trgih finančnih instrumentov in o spremembah direktiv Sveta 85/611/EGS, 93/6/EGS in Direktive 2000/12/ES Evropskega parlamenta in Sveta ter o razveljavitvi Direktive Sveta 93/22/EGS (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 6, zvezek 7, str. 263).

2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med družbo Banco Santander SA, ki je pravna naslednica družbe Banco Banif SA, in Asociación de Consumidores y Usuarios de Servicios Generales-Auge (združenje potrošnikov in uporabnikov splošnih storitev, v nadaljevanju: Auge) glede veljavnosti pogodb o nakupu finančnih instrumentov, ki so jih sklenili mali vlagatelji.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 2004/39

3 V uvodnih izjavah 2, 5, 17 in 31 Direktive 2004/39 je bilo navedeno:

„(2) […] je treba zagotoviti potrebno stopnjo uskladitve [harmonizacije], da bi lahko vlagateljem ponudili visoko raven zaščite in investicijskim podjetjem omogočili opravljanje storitev v vsej [Evropski s]kupnosti, ki je enotni trg, na podlagi nadzora, ki ga opravlja matična država. […]

[…]

(5) Treba je vzpostaviti celovit ureditveni režim, ki bo veljal za opravljanje transakcij s finančnimi instrumenti, ne glede na načine trgovanja, na katere se take transakcije sklepajo, da bi zagotovili visoko kakovost opravljanja investicijskih transakcij in vzdrževali integriteto in splošno učinkovitost finančnega sistema. Določiti je treba koherenten in na tveganje občutljiv okvir za urejanje glavnih vrst ureditev naročanja in izvajanja, ki se trenutno uporabljajo na evropskem finančnem trgu. […]

[…]

(17) Osebe, ki opravljajo investicijske storitve in/ali investicijske dejavnosti, za katere velja ta direktiva, bi morale imeti dovoljenje svojih matičnih držav članic, da bi zaščitili vlagatelje in stabilnost finančnega sistema.

[…]

(31) Eden od ciljev te direktive je zaščititi vlagatelje. Ukrepi za zaščito vlagateljev bi morali biti prilagojeni značilnostim posamezne kategorije vlagateljev (majhni [mali] vlagatelji, poklicne stranke in pogodbene stranke).“

4 Člen 4(1), točka 12, te direktive je določal:

„Za namene te direktive se uporabljajo naslednje opredelitve:

[…]

12. ‚majhni [mali] vlagatelj‘ je stranka, ki ni poklicna stranka“.

5 Člen 52 te direktive je določal:

„1. Države članice zagotovijo, da je kakršna koli odločitev, sprejeta v skladu z zakoni ali drugimi predpisi, sprejetimi v skladu s to direktivo, ustrezno obrazložena in da v zvezi z njo velja pravica do pravnega sredstva na sodiščih. Pravica do pravnega sredstva na sodiščih se uporablja tudi, če v šestih mesecih po predložitvi zahtevka za pridobitev dovoljenja, v katerem so navedene vse potrebne informacije, ni sprejeta nobena odločitev v zvezi z njim.

2. Države članice predvidijo, da lahko eno ali več naslednjih teles, kakor določa nacionalni pravni red, v interesu potrošnikov in v skladu z nacionalnim pravnim redom pred sodiščem ali pristojnim upravnim organom sproži postopek za zagotovitev, da se nacionalne določbe za izvajanje te direktive uporabljajo:

(a) javna telesa ali njihovi zastopniki;

(b) potrošniške organizacije, ki imajo legitimen interes za zaščito potrošnikov;

(c) poklicne organizacije, ki imajo legitimen interes za ukrepanje za zaščito svojih članov.“

Direktiva 2014/65/EU

6 Člen 74 Direktive 2014/65/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. maja 2014 o trgih finančnih instrumentov ter spremembi Direktive 2002/92/ES in Direktive 2011/61/EU (UL 2014, L 173, str. 349) določa:

„1. Države članice zagotovijo, da je kakršna koli odločitev, sprejeta v skladu z določbami Uredbe (EU) št. 600/2014 [Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. maja 2014 o trgih finančnih instrumentov in spremembi Uredbe (EU) št. 648/2012] ali v skladu z zakoni ali drugimi predpisi, sprejetimi v skladu s to direktivo, ustrezno obrazložena in da v zvezi z njo velja pravica do pritožbe na sodišču. Pravica do pritožbe na sodišču se uporablja tudi, če v šestih mesecih po predložitvi

zahtevka za pridobitev dovoljenja, v katerem so navedene vse potrebne informacije, ni sprejeta nobena odločitev v zvezi z njim.

2. Države članice določijo, da lahko eno ali več naslednjih teles, kakor določa nacionalno pravo, v interesu potrošnikov in v skladu z nacionalnim pravnim redom pred sodiščem ali pristojnim upravnim organom sproži tudi postopek za zagotovitev, da se uporabljajo Uredba [št. 600/2014] in nacionalne določbe, sprejete za izvajanje te direktive, in sicer:

(a) javna telesa ali njihovi zastopniki;

(b) potrošniške organizacije, ki imajo legitimen interes za zaščito potrošnikov;

(c) poklicne organizacije, ki imajo legitimen interes za ukrepanje za zaščito svojih članov.“

7 Člen 94 Direktive 2014/65 določa, da se Direktiva 2004/39 razveljavi z učinkom od 3. januarja 2017.

Direktiva (EU) 2020/1828

8 V uvodnih izjavah 13 in 14 Direktive (EU) 2020/1828 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. novembra 2020 o zastopniških tožbah za varstvo kolektivnih interesov potrošnikov in razveljavitvi Direktive 2009/22/ES (UL 2020, L 409, str. 1) je navedeno:

„(13) Iz področja uporabe te direktive bi morali biti razvidni zadnji trendi na področju varstva potrošnikov. Ker potrošniki zdaj delujejo na širšem in čedalje bolj digitaliziranem trgu, bi morala ta direktiva zaradi doseganja visoke stopnje varstva potrošnikov ob splošnem potrošniškem pravu zajemati tudi področja, kot so varstvo podatkov, finančne storitve, potovanja in turizem, energija in telekomunikacije. Ker se povpraševanje potrošnikov po finančnih in investicijskih storitvah povečuje, je zlasti pomembno izboljšati izvrševanje potrošniškega prava na navedenih področjih. Potrošniški trg se spreminja tudi na področju digitalnih storitev, tako da je učinkovitejše izvrševanje potrošniškega prava, vključno z varstvom podatkov, še nujnejše.

(14) Ta direktiva bi morala zajemati kršitve določb prava Unije iz Priloge I, kolikor te določbe varujejo interese potrošnikov, ne glede na to, ali se omenjajo kot potrošniki ali potniki, uporabniki, stranke, mali vlagatelji, neprofesionalne stranke, posamezniki, na katere se nanašajo osebni podatki, ali kaj drugega. Vendar pa bi morala ta direktiva varovati samo interese fizičnih oseb, ki so bile ali so lahko oškodovane zaradi teh kršitev, če se na podlagi te direktive te osebe štejejo za potrošnike. Kršitve, ki škodijo fizičnim osebam, ki štejejo za trgovce, na podlagi te direktive, ne bi smele biti zajete v njej.“

Špansko pravo

Kraljeva zakonska uredba 1/2007

9 Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (kraljeva zakonska uredba 1/2007 o potrditvi prečiščenega besedila splošnega zakona o varstvu potrošnikov in uporabnikov ter drugih dopolnilnih zakonov) z dne 16. novembra 2007 (BOE št. 287 z dne 30. novembra 2007, str. 49181) v členu 8(1)(e) določa:

„Temeljne pravice potrošnikov ter ranljivih uporabnikov in potrošnikov so:

[…]

(e) posvetovanje, sodelovanje pri pripravi splošnih določb, ki se nanje neposredno nanašajo, in zastopanje njihovih interesov prek zakonsko ustanovljenih združenj, društev, federacij ali konfederacij potrošnikov in uporabnikov.“

Zakon 1/2000

10 Ley de Enjuiciamiento Civil 1/2000 (zakon 1/2000 o zakoniku o civilnem postopku) z dne 7. januarja 2000 (BOE št. 7 z dne 8. januarja 2000, str. 575) v členu 11(1) določa:

„Zakonito ustanovljena združenja potrošnikov in uporabnikov imajo brez poseganja v posamično pravico oškodovanih oseb, da vložijo tožbo, procesno upravičenje, da pred sodišči branijo pravice in interese svojih članov in združenja ter splošne interese potrošnikov in uporabnikov.“

Zakon 1/1996

11 V skladu z drugo dodatno določbo Ley 1/1996 de asistencia jurídica gratuita (zakon 1/1996 o brezplačni pravni pomoči) z dne 10. januarja 1996 (BOE št. 11 z dne 12. januarja 1996, str. 793) imajo združenja potrošnikov in uporabnikov pravico do pravne pomoči, če so vložene tožbe „neposredno povezane s proizvodi ali storitvami vsakdanje, navadne in splošne rabe ali potrošnje“.

12 V skladu s členom 36(2) tega zakona to pomeni, da če združenje v postopku ne uspe, ne temu združenju ne posameznim članom, ki jih to združenje zastopa, ni treba nositi stroškov nasprotne stranke, ne glede na vrednost predmeta spora.

Kraljeva uredba 1507/2000

13 Real Decreto 1507/2000 por el que se actualizan los catálogos de productos y servicios de uso o consumo común, ordinario y generalizado y de bienes de naturaleza duradera, a efectos de lo dispuesto, respectivamente, en los artículos 2, apartado 2, y 11, apartados 2 y 5, de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y normas concordantes (kraljeva uredba 1507/2000 o posodabljanju seznama proizvodov in storitev vsakdanje, navadne in splošne rabe ter blaga trajne narave za namene določb člena 2(2) oziroma člena 11(2) in (5) splošnega zakona

o varstvu potrošnikov in uporabnikov ter upoštevnih določb) z dne 1. septembra 2000 (BOE št. 219 z dne 12. septembra 2000, str. 31349) v prilogi I, oddelek (c), točka 13, med storitve vsakdanje, navadne in splošne rabe ali potrošnje vključuje bančne in finančne storitve.

Spor o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

14 Andrea in Alberto sta med 4. majem 2007 in 7. januarjem 2010 z družbo Banco Banif sklenila več naročil za nakup finančnih produktov v skupni vrednosti 900.000 EUR.

15 Združenje Auge, ki zastopa svoja člana Andreo in Alberta, je proti tej banki vložilo tožbo, v kateri je predlagalo, naj se zaradi napake volje ugotovi ničnost pogodb o nakupu teh finančnih produktov in naj se tema članoma povrne del zneskov, plačanih na podlagi teh pogodb, skupaj s provizijami, stroški in obrestmi.

16 Prvostopenjsko sodišče je tej tožbi deloma ugodilo. Pritožba zoper to odločbo je bila zavrnjena s sodbo Audiencia Provincial de Granada (sodišče province v Granadi, Španija), ker omenjena banka ni upoštevala vlagateljskega profila strank ter jima ni zagotovila jasnih in popolnih predpogodbenih informacij o tveganjih, povezanih s produkti, ki sta jih kupili.

17 Družba Banco Santander, ki je pravna naslednica družbe Banco Banif, je vložila izredno pravno sredstvo zaradi kršitve postopka in zoper navedeno sodbo vložila kasacijsko pritožbo pri Tribunal Supremo (vrhovno sodišče, Španija), ki je predložitveno sodišče. V utemeljitev tega pravnega sredstva in te pritožbe družba Banco Santander v bistvu trdi, da združenje Auge ni upravičeno biti stranka v sodnem postopku v imenu svojih članov, ker so produkti, ki sta jih slednja kupila, špekulativni finančni produkti z visoko ekonomsko vrednostjo, in ne proizvodi vsakdanje in splošne rabe, kar naj bi pomenilo, da sproženi postopek ne spada na področje varstva potrošnikov.

18 V tem okviru navedeno sodišče dvomi o razlagi člena 52(2) Direktive 2004/39 v zvezi s procesnim upravičenjem organizacij potrošnikov.

19 Najprej, navedeno sodišče navaja, da je na splošno priznalo procesno upravičenje združenj potrošnikov za obrambo posamičnih interesov njihovih članov v okviru tožb, ki spadajo na področje uporabe te direktive. Vendar poudarja, da te lastnosti ni priznalo, kadar je šlo za naložbe v špekulativne finančne produkte ali z visoko ekonomsko vrednostjo, ker pri teh produktih ne gre za vsakdanjo, navadno in splošno rabo.

20 V skladu s členom 11(1) zakona 1/2000 naj bi namreč združenja potrošnikov imela procesno upravičenje za obrambo pravic in interesov svojih članov pred sodiščem le, če so ti neposredno povezani s proizvodi ali storitvami vsakdanje, navadne in splošne rabe ali potrošnje. Čeprav v skladu s prilogo I, oddelek (c), točka 13, h kraljevi uredbi 1507/2000 bančne in finančne storitve načeloma spadajo med take storitve, naj bi vseeno obstajale finančne storitve, ki jih zaradi njihove narave in okoliščin, v katerih je bila sklenjena pogodba o njihovem opravljanju, ni mogoče šteti za storitve vsakdanje, navadne in splošne rabe.

21 Po mnenju predložitvenega sodišča taka razlaga španskega prava v sporih, v katerih „je status potrošnika oslabljen glede na značilnosti in znesek spora“, preprečuje goljufivo uporabo ali zlorabo posebnega procesnega upravičenja združenj potrošnikov s strani vlagateljev z veliko finančno zmožnostjo, da bi ti izkoristili pravico do pravne pomoči, ki je tem združenjem priznana

z zakonom 1/1996, tako da bi bili oproščeni plačila stroškov postopka, povezanih z vložitvijo pravnega sredstva, in – v primeru neuspeha – stroškov, ki so nastali nasprotni stranki, pri čemer tem vlagateljem ni odvzeta pravica, da sami vložijo pravno sredstvo.

22 Dalje, navedeno sodišče navaja, da se Sodišče še ni izrecno izreklo o diskrecijski pravici, ki jo imajo nacionalna sodišča glede procesnega upravičenja združenj potrošnikov in uporabnikov pri uveljavljanju pravice do pravnega sredstva iz člena 52(2) Direktive 2004/39.

23 Sodišče naj bi se namreč v sodbi z dne 2. aprila 2020, Reliantco Investments in Reliantco Investments Limassol Sucursala Bucureşti (C-500/18, EU:C:2020:264), na katero se sklicuje združenje Auge, omejilo na ugotovitev, da dejavniki, kot so vrednost opravljenih transakcij, obseg tveganj finančnih izgub, povezanih s sklenitvijo pogodb s potrošniki, morebitno znanje ali izkušnje osebe na področju finančnih instrumentov ali njeno aktivno ravnanje v okviru takih transakcij ter okoliščine, da je ta oseba v razmeroma kratkem obdobju opravila veliko število transakcij, da je v te transakcije vložila velike zneske ali da jo je mogoče opredeliti kot „malega vlagatelja“, načeloma niso upoštevni za priznanje statusa potrošnika.

24 Vendar naj v obravnavanem primeru ne bi šlo za vprašanje zanikanja tega statusa vlagateljem z veliko finančno zmožnostjo, ki kupujejo kompleksne finančne produkte z visokim tveganjem, česar predložitveno sodišče, kot samo navaja, nikoli ni počelo, ampak za vprašanje, ali je mogoče pravico združenja potrošnikov, da v postopku opravlja procesna dejanja za račun enega od teh vlagateljev-potrošnikov omejiti, če se ugotovi, da obstaja tveganje postopkovne goljufije, s katero bi se lahko povzročila neupravičena škoda tako nasprotni stranki kot državni blagajni.

25 Navedeno sodišče dodaja, da točki 45 in 46 sodbe z dne 27. februarja 2014, Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101), ter točki 35 in 36 sodbe z dne 20. septembra 2018, EOS KSI Slovensko (C-448/17, EU:C:2018:745), ki se nanašajo na Direktivo Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288), kot se zdi, kažejo na to, da so za nadzor procesnega upravičenja združenj potrošnikov pristojna izključno nacionalna sodišča.

26 Nazadnje, navedeno sodišče poudarja, da se s pravnima sredstvoma, vloženima pri njem, izpodbija procesno upravičenje združenja Auge za zastopanje njegovih članov, zato je odgovor na vprašanje za predhodno odločanje iz naslednje točke te sodbe potreben za rešitev spora, o katerem odloča. Poleg tega meni, da tega odgovora ni mogoče izpeljati iz sodne prakse Sodišča, na katero se sklicuje to združenje.

27 V teh okoliščinah je Tribunal Supremo (vrhovno sodišče) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali lahko nacionalna sodišča, glede na to, da imajo združenja potrošnikov procesno upravičenje za zastopanje vlagateljev-potrošnikov, ki tožijo zaradi neizpolnjevanja obveznosti investicijske družbe pri trženju zapletenih finančnih produktov, pred sodišči, to upravičenje izjemoma omejijo, če gre v okviru posamičnega zahtevka za vlagatelje z visoko finančno sposobnostjo, ki opravljajo transakcije, za katere z vidika rabe ni mogoče šteti, da so navadne in splošne, in ki tožbo vložijo pod okriljem združenja potrošnikov, s čimer so lahko upravičeni do morebitne oprostitve plačila sodnih stroškov v sodnem postopku z zelo visoko vrednostjo predmeta spora, saj se izognejo plačilu sodnih stroškov in plačilu stroškov nasprotne stranke, če so tožbe neutemeljene ali gre pri njih za zlorabo?“

Pristojnost Sodišča in dopustnost predloga za sprejetje predhodne odločbe

28 Družba Banco Santander in španska vlada trdita, da Sodišče ni pristojno za odgovor na vprašanje, ki ga je postavilo predložitveno sodišče, ker se to vprašanje nanaša na razlago nacionalnega prava. Po mnenju družbe Banco Santander iz tega izhaja tudi, da predlog za sprejetje predhodne odločbe ni dopusten.

29 Družba Banco Santander in španska vlada se v bistvu strinjata, da Direktiva 2004/39, tako kot drugi instrumenti prava Unije na področju potrošniškega prava, določa le obveznost držav članic, da združenjem potrošnikov pred nacionalnimi sodišči priznajo procesno upravičenje za varstvo kolektivnih interesov potrošnikov. S to direktivo pa naj se ne bi zahtevalo niti to, da države članice tem združenjem pred temi sodišči priznajo procesno upravičenje za obrambo posamičnih interesov njihovih članov, niti to, da so ta združenja upravičena do pravne pomoči. Taka možnost naj bi zato spadala le na področje uporabe španskega prava.

30 Zato naj bi se vprašanje, ki ga je postavilo predložitveno sodišče, nanašalo na razlago španskega prava, ki združenjem potrošnikov daje procesno upravičenje, da pred navedenimi sodišči branijo posamične interese svojih članov.

31 V zvezi s tem ni sporno, da je v okviru postopka iz člena 267 PDEU, ki temelji na jasni ločitvi nalog med nacionalnimi sodišči in Sodiščem, nacionalno sodišče edino pristojno za razlago in uporabo nacionalnega prava, tako da je pristojnost Sodišča omejena le na preizkus določb prava Unije (glej v tem smislu sodbo z dne 17. maja 2022, Impuls Leasing România, C-725/19, EU:C:2022:396, točka 34 in navedena sodna praksa).

32 Vendar predložitveno sodišče v tej zadevi Sodišča ne sprašuje o razlagi nacionalnega prava, temveč o razlagi člena 52(2) Direktive 2004/39, da bi lahko odločilo v sporu o glavni stvari, o katerem odloča.

33 Iz tega sledi, da je Sodišče pristojno za odločanje o tem predlogu za sprejetje predhodne odločbe.

34 Treba je opozoriti tudi, da je v okviru postopka na podlagi člena 267 PDEU le nacionalno sodišče, ki odloča o sporu o glavni stvari in ki mora prevzeti odgovornost za sodno odločbo, ki bo izdana, pristojno, da ob upoštevanju posebnosti vsake zadeve presodi potrebo po predhodni odločbi, da bi lahko izdalo sodbo, in upoštevnost vprašanj, ki jih predloži Sodišču. Zato Sodišče, kadar se zastavljena vprašanja nanašajo na razlago prava Unije, načeloma mora odločiti. Iz tega sledi, da za vprašanja za predhodno odločanje v zvezi s pravom Unije velja domneva upoštevnosti. Sodišče lahko predlog nacionalnega sodišča zavrne le, če je očitno, da zahtevana razlaga prava Unije nima nobene zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora o glavni stvari, če je problem hipotetičen ali če Sodišče nima na voljo pravnih in dejanskih elementov, ki so potrebni, da bi lahko na zastavljena vprašanja dalo koristne odgovore (sodba z dne 29. julija 2024, LivaNova, C-713/22, EU:C:2024:642, točka 53 in navedena sodna praksa).

35 V obravnavanem primeru pa je predložitveno sodišče, kot je navedeno zlasti v točki 26 te sodbe, natančno navedlo razloge, zaradi katerih meni, da je odgovor na postavljeno vprašanje potreben za rešitev spora, o katerem odloča. Zato ni očitno, da razlaga, za katero je zaprosilo predložitveno sodišče, nima nobene zveze s predmetom ali dejanskim stanjem spora o glavni stvari, tako da je predlog za sprejetje predhodne odločbe dopusten.

Vprašanje za predhodno odločanje

36 Predložitveno sodišče z vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 52(2) Direktive 2004/39 razlagati tako, da nasprotuje nacionalni sodni praksi, v skladu s katero za procesno upravičenje organizacij potrošnikov za zastopanje posamičnih interesov njihovih članov in posledično za pravico teh organizacij do pravne pomoči veljajo omejitve v zvezi s finančno zmožnostjo teh članov, ekonomsko vrednostjo in vrsto finančnih produktov, v katere so ti člani investirali, ter zapletenostjo teh produktov.

37 Najprej je treba ugotoviti, da je, kot je razvidno iz uvodne izjave 31 Direktive 2004/39, ki se, kot je generalna pravobranilka navedla v točki 32 sklepnih predlogov, *ratione temporis* uporablja za postopek v glavni stvari, namen te direktive med drugim zaščititi „vlagatelje“, to je male vlagatelje, poklicne stranke in podjetja.

38 V skladu s sodno prakso Sodišča je mogoče „majhnega [malega] vlagatelja“ v smislu člena 4(1), točka 12, navedene direktive opredeliti kot „potrošnika“, če gre za fizično osebo, ki deluje zunaj kakršne koli poslovne dejavnosti (glej v tem smislu sodbo z dne 3. oktobra 2019, Petruchová, C-208/18, EU:C:2019:825, točka 76).

39 Poleg tega, kot je generalna pravobranilka navedla v točki 67 sklepnih predlogov, je dvojni status vlagatelja-potrošnika potrjen z Direktivo 2020/1828, v kateri je v uvodni izjavi 14 navedeno, da njene določbe varujejo interese potrošnikov, ne glede na to, ali se ti potrošniki omenjajo kot „potniki, uporabniki, stranke, mali vlagatelji, neprofesionalne stranke, posamezniki, na katere se nanašajo osebni podatki, ali kaj drugega“. Iz uvodne izjave 13 te direktive je posebej razvidno, da ta poleg splošnega potrošniškega prava zajema tudi področja, kot so finančne storitve.

40 Čeprav je bila omenjena direktiva sprejeta po nastanku dejstev v postopku v glavni stvari, je lahko koristna za opredelitev pojma „potrošnik“ v okviru Direktive 2004/39, ker v Prilogi I napotuje na Direktivo 2014/65, s katero je bila razveljavljena in nadomeščena Direktiva 2004/39 ter katere člen 74(2), ki se nanaša na pravico do vlaganja pravnih sredstev v interesu potrošnikov, ustreza členu 52(2) Direktive 2004/39, pri čemer imata ta člena skoraj enako besedilo.

41 Ob upoštevanju teh uvodnih pojasnil je treba ugotoviti, da člen 52(2) Direktive 2004/39 državam članicam nalaga, da določijo, da lahko eno ali več teles, naštetih v tej določbi – to so javna telesa ali njihovi zastopniki, potrošniške organizacije, ki imajo legitimni interes za zaščito potrošnikov, in poklicne organizacije, ki imajo legitimni interes za ukrepanje za zaščito svojih članov – v interesu potrošnikov in v skladu z nacionalnim pravnim redom pred sodiščem ali pristojnim upravnim organom sproži postopek za zagotovitev, da se nacionalne določbe za izvajanje te direktive uporabljajo.

42 Za odgovor na vprašanje, ki ga je postavilo predložitveno sodišče, je treba najprej ugotoviti, kakšno je stvarno področje uporabe navedene določbe in ali postopek, ki ga organizacija potrošnikov sproži za varstvo individualnih interesov več potrošnikov, spada na področje uporabe te določbe. Za to je treba razložiti izraz „interes potrošnikov“, ki ga ta določba vsebuje.

43 V zvezi s tem je treba opozoriti, da je treba v skladu z ustaljeno sodno prakso pri razlagi določbe prava Unije upoštevati ne le njeno besedilo, ampak tudi njen kontekst in cilje, ki jim sledi ureditev, katere del je (sodba z dne 17. novembra 2022, TOYA, C-243/21, EU:C:2022:889, točka 36 in navedena sodna praksa).

44 V zvezi z besedilom člena 52(2) Direktive 2004/39 je treba ugotoviti, da se ta določba v vseh jezikovnih različicah, razen v nizozemski, nanaša na „potrošnike“ v množini. Uporaba množine kaže, kot je generalna pravobranilka navedla v točki 40 sklepnih predlogov, da se mora postopek, ki ga sproži potrošniška organizacija, nanašati na interese več potrošnikov na področju finančnih storitev in naložb.

45 V navedeni določbi pa ni pojasnjeno, ali se zaradi te kolektivne razsežnosti postopka, ki ga sproži potrošniška organizacija, zahteva, da je predmet takega postopka omejen na varstvo splošnega interesa potrošnikov, ali pa se lahko ta postopek nanaša tudi na posamične interese več potrošnikov. Člen 52(2) Direktive 2004/39 namreč zgolj napotuje na pravo držav članic, in sicer tako glede določitve organizacij, ki lahko zastopajo interese potrošnikov, kot glede postopkovnih pravil, ki v praksi urejajo to zastopanje.

46 Iz široke ubeseditve te določbe je tako mogoče sklepati, da lahko države članice prosto določijo organizacije, ki imajo procesno upravičenje v interesu potrošnikov, posamično ali kolektivno naravo interesov, ki jih te organizacije lahko branijo, in postopkovna pravila, v skladu s katerimi morajo te organizacije delovati pri obrambi teh interesov.

47 To polje proste presoje, ki je priznano državam članicam, odraža sistematiko in cilj Direktive 2004/39, s katero se, kot je razvidno iz uvodnih izjav 2, 5 in 31 te direktive, želi vzpostaviti celovit regulativni okvir na nekaterih področjih finančnih trgov, ki je nujen za doseganje potrebne stopnje harmonizacije, med drugim zato, da bi se vlagateljem zagotovila visoka raven zaščite.

48 Iz navedenega izhaja, da člen 52(2) Direktive 2004/39 državam članicam nalaga, da vzpostavijo postopkovne mehanizme za varstvo interesov potrošnikov, hkrati pa jim omogoča, da te postopkovne mehanizme določijo v skladu s svojimi pravnimi tradicijami, med drugim tako, da organizacijam potrošnikov priznajo procesno upravičenje za varstvo individualnih interesov svojih članov.

49 V zvezi z zadnjenavedenim je treba ugotoviti, da člen 52(2) Direktive 2004/39 določa pravico do pravnega sredstva v interesu vseh potrošnikov-vlagateljev, ne da bi se razlikovalo, med drugim, glede na njihovo finančno zmožnost in finančne instrumente, v katere so vlagali, če ti instrumenti spadajo na področje uporabe te direktive.

50 Zato iz te določbe ne izhaja, da je, če je zadevna država članica organizacijam potrošnikov priznala procesno upravičenje za obrambo posamičnih interesov več njihovih članov, to procesno upravičenje mogoče pridržati za določeno kategorijo potrošnikov, opredeljeno na podlagi takih meril.

51 V obravnavanem primeru iz nacionalnega pravnega okvira, kot ga je predstavilo predložitveno sodišče, izhaja, da je španski zakonodajalec na podlagi pristojnosti, ki jo ima na podlagi člena 52(2) Direktive 2004/39, združenjem potrošnikov podelil procesno upravičenje za zastopanje posamičnih interesov njihovih članov.

52 Navedeno sodišče navaja, prvič, da je v svoji sodni praksi združenjem potrošnikov priznalo procesno upravičenje za obrambo interesov njihovih članov v okviru pravnih sredstev, ki spadajo na področje uporabe Direktive 2004/39, in drugič, da imata oba člana, ki ju zastopa združenje potrošnikov iz postopka v glavni stvari, status „potrošnikov“.

53 Poleg tega je navedeno sodišče razsodilo, da združenja potrošnikov nimajo procesnega upravičenja za obrambo individualnih interesov potrošnikov z veliko finančno zmožnostjo, ki vlagajo v špekulativne finančne produkte z visoko ekonomsko vrednostjo, pri katerih ni mogoče šteti, da gre za vsakdanjo, navadno in splošno rabo.

54 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da sodna praksa, navedena v prejšnji točki te sodbe, vodi do tega, da nekateri potrošniki zaradi svojih finančnih zmožnosti ter ekonomske vrednosti, vrste in zapletenosti svojih naložb nimajo možnosti, da bi jih zastopalo združenje, ki ima legitimni interes za varstvo potrošnikov.

55 Člen 52(2) Direktive 2004/39 pa nasprotuje nacionalni sodni praksi, ki nekatere potrošnike izključuje iz pravice, da jih v okviru pravnega sredstva zastopa združenje potrošnikov.

56 Nasprotno pa je treba v zvezi s sistemom pravne pomoči ugotoviti, da člen 52(2) Direktive 2004/39 v korist organizacij potrošnikov, ki imajo legitimni interes za varstvo potrošnikov, določa zgolj pravico do pravnega sredstva, ne da bi nalagal, da je treba dodeliti tako pomoč, da bi se olajšalo uveljavljanje te pravice.

57 Ker zakonodaja Unije, ki bi urejala dodelitev pravne pomoči organizacijam potrošnikov, kadar te sprožijo postopek v interesu potrošnikov v okviru člena 52(2) Direktive 2004/39, ne obstaja, je treba v nacionalnem pravnem redu posamezne države članice na podlagi načela procesne avtonomije določiti ustrezna pravila, pod pogojem, da ta pravila niso manj ugodna od tistih, ki urejajo podobne položaje, za katere velja nacionalno pravo (načelo enakovrednosti), in v praksi ne onemogočajo ali pretirano otežujejo uveljavljanja pravic, ki jih daje pravo Unije (načelo učinkovitosti) (glej v tem smislu sodbo z dne 20. septembra 2018, EOS KSI Slovensko, C-448/17, EU:C:2018:745, točka 36 in navedena sodna praksa).

58 V obravnavanem primeru predložitveno sodišče navaja, da če so postopki, ki jih sprožijo ta združenja, neposredno povezani s proizvodi ali storitvami vsakdanje, navadne in splošne rabe ali potrošnje, med katere bančne in finančne storitve na splošno spadajo, imajo ta združenja pravico do pravne pomoči. Zato jim ni treba niti plačati stroškov postopka v zvezi z vložitvijo pravnega sredstva niti – v primeru neuspeha – nositi stroškov, ki so nastali nasprotni stranki. Teh stroškov tudi ne nosijo posamezni člani, ki jih ta združenja zastopajo.

59 V zvezi s tem mora predložitveno sodišče presoditi, ali finančni instrumenti, kakršni so ti iz postopka v glavni stvari, spadajo med „proizvode ali storitve vsakdanje, navadne in splošne rabe ali potrošnje“, s katerimi je povezana pravica teh združenj do pravne pomoči.

60 Vendar bi lahko po mnenju navedenega sodišča v sporih, v katerih „je status potrošnika oslabljen glede na značilnosti in znesek spora“, s tem, ko bi združenje potrošnikov branilo individualne interese potrošnikov z veliko finančno zmožnostjo, ki vlagajo v špekulativne finančne produkte z visoko ekonomsko vrednostjo, za katere ni mogoče šteti, da gre pri njih za vsakdanjo, navadno in splošno rabo, prišlo do postopkovne goljufije ali zlorabe postopka.

61 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da Sodišče nima na voljo nobenega elementa, ki bi lahko vzbudil dvom o skladnosti postopkovnih pravil iz postopka v glavni stvari z načelom enakovrednosti. Morebitni neobstoj pravne pomoči prav tako ne posega v načelo učinkovitosti, če sodni stroški, ki jih mora združenje plačati, če ni upravičeno do pravne pomoči, niso nepremostljivi stroški, ki bi v praksi onemogočali ali pretirano oteževali uveljavljanje pravice do pravnega sredstva iz člena 52(2) Direktive 2004/39, kar mora preveriti predložitveno sodišče.

62 To velja še toliko bolj, ker – kot je španska vlada navedla na obravnavi pred Sodiščem in kar mora preveriti predložitveno sodišče – merila, s katerimi špansko pravo pogojuje možnost, da so združenja potrošnikov upravičena do pravne pomoči, ne posegajo v pravico potrošnikov, da v skladu z upoštevnimi določbami španskega prava individualno sprožijo postopek in zaprosijo za pravno pomoč, če nimajo zadostnih sredstev.

63 Glede na navedeno je treba predložitvenemu sodišču odgovoriti, da je treba člen 52(2) Direktive 2004/39 razlagati tako, da:

– nasprotuje nacionalni sodni praksi, ki v položaju, v katerem je zadevna država članica organizacijam potrošnikov priznala procesno upravičenje za obrambo individualnih interesov več njihovih članov, za tako procesno upravičenje določa omejitve v zvezi s finančno zmožnostjo teh članov, ekonomsko vrednostjo in vrsto finančnih produktov, v katere so ti člani vlagali, ter zapletenostjo teh produktov;

– načeloma ne nasprotuje temu, da se taka merila upoštevajo pri odločanju, ali so te organizacije upravičene do pravne pomoči.

Stroški

64 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (četrti senat) razsodilo:

Člen 52(2) Direktive 2004/39/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. aprila 2004 o trgih finančnih instrumentov in o spremembah direktiv Sveta 85/611/EGS, 93/6/EGS in Direktive 2000/12/ES Evropskega parlamenta in Sveta ter o razveljavitvi Direktive Sveta 93/22/EGS

je treba razlagati tako, da

– **nasprotuje nacionalni sodni praksi, ki v položaju, v katerem je zadevna država članica organizacijam potrošnikov priznala procesno upravičenje za obrambo individualnih interesov več njihovih članov, za tako procesno upravičenje določa omejitve v zvezi s finančno zmožnostjo teh članov, ekonomsko vrednostjo in vrsto finančnih produktov, v katere so ti člani vlagali, ter zapletenostjo teh produktov;**

– **načeloma ne nasprotuje temu, da se taka merila upoštevajo pri odločanju, ali so te organizacije upravičene do pravne pomoči.**

Podpisi